

"על הפרק"

מפגש מחודש עם התנ"ך

שמואל א' פרקים ה'-ו'

בפרקים אלו אנו עוקבים אחר נדודי הארון לאחר לקיחתו בשבי על ידי פלישתים. דרך יחסם של הפלישתים לארון וענשם, ודרך גורלם המר של אנשי בית שמש, אנו לומדים עד כמה מסוכן המפגש עם הארון כשהוא נעשה באופן לא ראוי.

"וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק ה'

1 השורש כב"ד הוא פועל מנחה בתיאור נפילתו של בית עלי ובתיאור נפילת ארון ה' ביד פלשתים. השורש רומז על קשר מהותי בין שני הסיפורים. עינו בפסוקים להלן ועמדו על המשמעויות השונות של הפועל ועל הקשר שלהן לכבוד ה' או חלילה בזיונו. ראו: שמ"א ב,ח;ל; ד,יח;כא;כב; ה,יא; ו,ה;ו.

2 "והנה דגון נופל לפניו ארצה לפני ארון ה'" (ג) מהי התמונה המצטיירת לעיני פלישתים בנפילת דגון ארצה ומה משמעותה? על המנהג לא לדרוך על המפתן ראו צפניה א,ח-ט.

3 ארון ה' נודד בין ערי הפלשתים וגורם לנזקים גדולים. עקבו אחר מסעו של הארון ובדקו מהי תגובתה של כל עיר לבואו. מדוע חושבים סרני פלשתים שהעברת הארון תעצור את המגפה? במה דומה גישתם לדברי עבדי מלך ארם במל"א כ,כג?

פרק ו'

4 למרות שפלשתים קושרים בין שביית ארון ה' והמגפה הם עורכים מבחן ובודקים שאין מדובר במקרה. מהי הבחינה? (ו,ז-ט) מה משיבים סרני פלישתים עם הארון? (ו,ד-ה; ז-ט) מה מסמלים החפצים ומדוע הם מכונים "אשם" (ד,ח)?

5 מה ראו הפלשתים בחזרת הארון שלא ראו אנשי בית שמש (יג; טז; יט)? מה היתה הטעות בתפיסת אנשי בית שמש את הארון לאחר שהוכו (כ-כא)?

”מִפְּרֵשׁ וְשׁוֹם שְׁכַל” < עיון

6 ניתן לזהות מקבילות בין פרשת שבייתו של ארון ה', מגיפות ארץ פלשת והחזרת הארון לישראל ובין עבדות ישראל במצרים, המכות ושילוחם של בני ישראל. עמדו על ההקבלות ומשמעותם השווה גם: שמות י, א-ב לשמ"א ד, ח; שמות יא, ו; יב לשמ"א ה, ג; שמות ז, יא לשמ"א ו, ב.

7 הפלשתים עורכים מבחן כדי לבדוק "האם מקרה הוא היה לנו" (ט). הם לוקחים שתי פרות ומפרידים אותן מבניהן. הפרות הולכות בדרך ישרה תוך ככי וגעייה. עיינו במדרש להלן, כיצד הוא מפרש את המילה "וישרנה" (יב)? על פי הדעות השונות במדרש, האם מדובר בקידוש ה' או בחילול ה'?"וישרנה הפרות בדרך" מהלכות בישרות. הפכו פניהם כלפי ארון ואמרו שירה, והיינו דכתיב "וישרנה" אמרו שירה בפה. אי זו שירה אמרו? רבי מאיר אומר: שירת הים אמרו. נאמר כאן "הלכו הלוך וגעו" ונאמר להלן "כי גאה גאה" רבי יוחנן אמר: "שירו לה' שיר חדש". רבי אליעזר אמר: "הודו לה' קראו בשמו". רבנן אמרי: "ה' מלך תגל הארץ". רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר יצחק אמר: תלת - "שירו לה' שיר חדש, שירו לה' כל הארץ, ה' מלך ירגזו עמים"... אמר רבי שמואל בר נחמן: כמה יגיעות יגע בו בן עמרם עד שלימד שירה ללויים ואתם אומרות שירה מאליכם יישר חילכם." (בראשית רבה פרשת וירא פרשה נד)

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < הרחבה

הקב"ה שולח מגיפה הפוגעת בעפולי/טחורי הפלשתים. מטרת המגיפה ללמד את הפלשתים שאי אפשר לנצח את ה' על ידי שביית הארון. הפלשתים מבינים שיש להחזיר את הארון ה' לישראל, ומשיבים אותו עם עפולי/טחורי זהב ומתנות נוספות.

לאורך שני הפרקים יש חילופים בין המילה 'עפולים' הנכתבת בספר, למילה 'טחורים' הנקראת בעל פה. יש המציעים שמדובר בחילוף של קרי וכתב מפני נקיות הלשון. כיצד נוצר מצב של הבדלים בין קרי וכתב?

הרד"ק, בהקדמתו לפירושו לנביאים, הציע שמקור התופעה הוא בגלות בית ראשון: "ונראה כי המלות האלה נמצאו כן, לפי שבגלות הראשונה אבדו הספרים ונטלטלו, והחכמים יודעי המקרא מתו, ואנשי כנסת הגדולה החזירו התורה לישנה, מצאו מחלוקת בספרים והלכו בהם אחר הרב לפי דעתם; ובמקום שלא השיגה דעתם על הביורור כתבו האחד ולא נקדו, או כתבו מבחוץ ולא כתבו מבפנים, וכן כתבו בדרך אחד מבפנים ובדרך אחר מבחוץ".

האברבנאל חולק על שיטה זו ומציע פירוש אחר: "עצתם רחקה ממני. כי איך אוכל בנפשי להאמין ואיך אעלה על שפתי, שמצא עזרא הסופר ספר תורת האלוקים וספרי נביאיו ושאר המדברים ברוח הקודש מסופקים בהפסק ובלבול, וספר תורה שחסר ממנו אות אחת פסול, וכל שכן בקרי וכתב שבאו בתורה... יחסרו כמה וכמה מהאותיות. והנה זאת נחמתנו בענייננו שתורת השם אתנו בגלותנו... העניין אצלי הוא שעזרא ואנשי כנסת הגדולה מצאו ספרי התורה בשלמותם ותמותם כמו שנכתבו... עזרא עיין במקרא והדברים נראו אליו זרים כפי טבע הלשון וכוונת הסיפור וחשב שהיה זה לאחד מב' סיבות: אם שכיוון הכותב בדברים הזרים ההם סוד מן הסודות מסתרי התורה כפי מעלת נבואתו ועומק חכמתו ולכן לא מלאו ידו לגשת ידיו למחוק דבר מספרי האלוקים... כי הבין בדעתו שבחכמה יתירה נכתבו כן... ולכן הניחם בכתב מבפנים כמו שנכתב, האומנם שם מבחוץ הקרי, שהוא פירוש הכתוב הזר ההוא, כפי טבעו הלשון ופשיטות העניין".

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

• טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים